

ביאורים לדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2002

1. עיקרי המדיניות החשבונאית

א. כללי

הדוחות הכספיים מוצגים על פי כללי חשבונאות מקובלים, שהותאמו לפעילות המיוחדת של בנק מרכזי, תוך התחשבות בכללי הדיווח החשבונאי של הבנק האירופי המרכזי (ה-European Central Bank).

הדוחות הכספיים ערוכים על בסיס נתונים נומינליים בשקלים חדשים. הכנסות והוצאות נרשמות על בסיס צבירה וכלולות בסעיפי המאזן שבגינם נצברו.

ב. מטבע חוץ

הנכסים וההתחייבויות הנקובים במטבע חוץ מתורגמים לשקלים חדשים לפי השערים היציגים שפרסם בנק ישראל לתאריך המאזן.

ההכנסות וההוצאות במטבע חוץ כלולות בדוח רווח והפסד לפי השערים היציגים ששררו ביום הערך של ביצוע כל פעולה.

החל משנת 2000 נזקפים הפרשי שערים לחשבונות שיערוך לגבי כל מטבע חוץ בנפרד. הפרשי שערים על יתרות שמומשו מועברים לדוח רווח והפסד כשהם מחושבים על בסיס העלות הממוצעת של היתרות באותו מטבע. המימוש נבחן בנפרד לגבי נכסים במט"ח והתחייבויות במט"ח לכל חודש קלנדר, לגבי כל מטבע בנפרד. יתרת הפסד בחשבונות שיערוך לסוף שנה, מועברת לדוח רווח והפסד ואינה מקוזזת בעתיד מרווחים לא ממומשים. הפסדים לא ממומשים במטבע אחד אינם מקוזזים כנגד רווחים לא ממומשים ממטבע אחר.

להלן פרטים על שערי החליפין:

שיעור השינוי		31 בדצמבר		
2001	2002	2000	2001	2002
(אחוזים)		(שקלים)		
9.3	7.3	4.0410	4.4160	4.7370
3.8	27.2	3.7628	3.9075	4.9696
5.4	15.7	5.2626	5.5447	6.4167
6.2	18.3	3.9516	4.1980	4.9657
7.0	13.0	4.1726	4.4654	5.0467

- שער ה-SDR נקבע לפי סל משוקלל של ארבעה מטבעות - דולר של ארה"ב, אירו, יין יפני ולירה שטרלינג.
- סל המטבעות הראשון היה נהוג עד 31 ביולי 1986. הרכב הסל ביחידות מטבע החוץ השונות הוא כדלקמן: 0.3500 של דולר ארה"ב; 0.1295 של לירה שטרלינג; 0.4667 של אירו.
- סל המטבעות הנהוג החל מיום 2 במאי 2000. הרכב הסל ביחידות מטבע החוץ השונות הוא כדלקמן: 0.6698 של דולר ארה"ב; 0.0453 של לירה שטרלינג; 0.2493 של אירו; 7.2411 של יין יפני. (הרכב סל המטבעות שהיה נהוג החל מיום 30 באפריל 1996 ועד ליום 1 במאי 2000, הוא כדלקמן: 0.6741 של דולר ארה"ב; 0.0589 של לירה שטרלינג; 0.2282 של אירו; 6.5437 של יין יפני.)

ג. הצמדה

נכסים והתחייבויות הצמודים למדד המחירים לצרכן כלולים לפי המדד הידוע בתאריך המאזן או לפי מדד מתאים אחר, בהתאם לתנאי העסקאות. להלן פרטים על מדד המחירים לצרכן:

שיעור השינוי		31 בדצמבר			
2001	2002	2000	2001	2002	
(אחוזים)		(נקודות)			
1.4	6.7	168.7	171.1	182.5	מדד המחירים לצרכן ¹ לחודש נובמבר
1.4	6.5	168.5	170.9	182.0	לחודש דצמבר

(1) מדד המחירים לצרכן מוצג בנקודות על בסיס ממוצע 1993.

ד. ניירות ערך

ניירות ערך סחירים במטבע מקומי ובמטבע חוץ מוצגים לפי שווי השוק לתאריך המאזן. רווחים לא ממומשים הנובעים מהפער שבין שווי השוק של ניירות הערך לבין עלותם המותאמת נזקפים לחשבונות שיערוך במאזן. (ראו ביאור 14). הפסדים לא ממומשים כתוצאה מירידת שווי השוק של ניירות הערך אל מתחת לעלותם המותאמת בסוף שנה, נזקפים לדוח רווח והפסד ומוצגים בסעיף "הכנסות פיננסיות אחרות - מניירות ערך וממכשירים פיננסיים נגזרים". (ראו ביאור 26).

העלות המותאמת של ניירות הערך היא ערכם הנקוב בתוספת ריבית, הפרשי הצמדה ויתרת הפרמיה או הניכיון. הפרמיה או הניכיון מופחתים על פני התקופה שממועד רכישת נייר הערך ועד למועד פדיונו. הכנסות מממוש ניירות ערך מוצגות בסעיף "הכנסות פיננסיות אחרות - מניירות ערך וממכשירים פיננסיים נגזרים". (ראו ביאור 26). הכנסות מריבית מניירות ערך במטבע מקומי מוצגות בסעיף "הכנסות ריבית מהממשלה". (ראו ביאור 21).

הכנסות מריבית מניירות ערך במטבע חוץ מוצגות בסעיף "הכנסות ריבית מיתרות מטבע חוץ". (ראו ביאור 19).

ה. מוסדות כספיים בין-לאומיים

קרן המטבע הבין-לאומית

ההשתתפות של בנק ישראל בקרן המטבע הבין-לאומית, בניכוי ההתחייבויות בגין ההשתתפות, מוצגת בצד הנכסים בסעיף "קרן המטבע הבין-לאומית". (ראו ביאור 3). זכויות משיכה שהקצתה קרן המטבע הבין-לאומית מוצגות בסעיף "מוסדות כספיים בין-לאומיים" בצד ההתחייבויות. (ראו ביאור 9).

מוסדות כספיים בין-לאומיים אחרים

ההשתתפות של בנק ישראל במוסדות כספיים בין-לאומיים אחרים כוללת השתתפות ראשונית בהון המוסדות הבין-לאומיים ותשלומי השתתפות נוספים בגין הגדלות ההון של מוסדות אלו. ההשתתפות של בנק ישראל במוסדות הכספיים הבין-לאומיים האחרים מוצגת בסעיף "נכסים אחרים" לפי העלות במטבע ההשתתפות. ההתחייבות למוסדות

כספיים בין-לאומיים מוצגת בסעיף "מוסדות כספיים בין-לאומיים" בצד ההתחייבויות.

בנק ישראל משתתף במוסדות הבאים:

IBRD - International Bank For Reconstruction And Development

IDA - International Development Association

IFC - International Finance Corporation

EBRD - European Bank For Reconstruction And Development

MIGA - Multilateral Investment Guarantee Agency

IDB - Inter-American Development Bank

IIC - Inter-American Investment Corporation

ו. בניינים וציוד

בניינים וציוד מוצגים על בסיס העלות בניכוי פחת שנצבר. הפחת מחושב לפי שיטת הקו הישר בהתאם למשך תקופת השימוש המשוערת:

מבנים - 50 עד 70 שנים;

כלי רכב - 6.5 שנים;

מחשבים - 4 שנים;

ציוד - 10 שנים.

ברכישות שסכומן עולה על 34,000 שקלים לפריט, העלויות של רכישת הציוד מוכרות כרכוש קבוע; ברכישות מתחת לסכום זה, העלויות מוכרות כהוצאות.

ז. פיקדון מילווה קצר מועד

יתרת הפיקדון של המילווה קצר המועד משקפת את הערך הנקוב (מחיר הפדיון) של המילווה שבידי הציבור, בניכוי יתרת הניכיון ממועד הנפקת המילווה. מילווה קצר מועד שנמכר מהממשלה לבנק ישראל אך טרם נמכר לציבור אינו כלול בפיקדון מילווה קצר מועד.

סכום הניכיון הוא ההפרש בין הערך הנקוב של המילווה (מחיר הפדיון) לבין התמורה ממכירתו לבנק ישראל (מחיר ההנפקה). הניכיון מופחת בשיטת ריבית דריבית בהתבסס על שיעורה של ריבית החשב הכללי במשרד האוצר במועד הנפקת הסידרה. רווחים והפסדים ממכירה ורכישה של מלווה קצר מועד לציבור נזקפים לדוח רווח והפסד בעת מכירה או רכישה של המילווה. רווחים והפסדים אלו מוצגים בסעיף "הוצאות ריבית לבנקים ולציבור".

ח. פנסיה, פיצויי פרישה וחופשה לעובדים

ההתחייבות לפנסיה ולפיצויי פרישה מחושבת על בסיס הערכה אקטוארית לפי שיטת ההתחייבות הצבורה, המשקפת את ההתחייבות לתשלום פנסיה ופיצויי פרישה לעובדים כפי שנצברה לתאריך הדוחות הכספיים.

ההפרשה לחופשה מחושבת על בסיס צבירת ימי החופשה לתאריך המאזן.

ט. חשבונות שיערוך

חשבונות השיערוך מנוהלים בנפרד לכל פריט (מטבע, נייר ערך) ומועברים לדוח רווח והפסד בעת מימוש אותו פריט או חלק ממנו. יתרת ההפסד בחשבונות השיערוך מועברת בסוף שנה לדוח רווח והפסד.

י. עקרון זהות העיתוי

ההכנסות מהממשלה בגין ניירות ערך ממשלתיים במטבע מקומי, נזקפות לדוח רווח והפסד על בסיס צבירה. רווחים שנצברו אך טרם התקבלו במזומן מהממשלה, מנוכחים מעודף ההכנסות על ההוצאות, בסעיף "הכנסות מהממשלה שחל עליהן עיקרון זהות העיתוי". הכנסות שהצטברו בגין ניירות ערך במטבע ישראלי וטרם נכללו בתוצאה נטו של דוח רווח והפסד, מוצגות במאזן כיתרת חשבון זהות העיתוי.

יא. מכשירים פיננסיים נגזרים

הבנק משתמש במכשירים פיננסיים נגזרים בפעילותו בתחום המוניטרי ובתחום מטבע החוץ.

1. מכשירים פיננסיים נגזרים בפעילות בישראל

(א) עסקות החלף (swaps) בין השקל החדש לדולר של ארה"ב

עסקות החלף בין השקל החדש לדולר של ארה"ב, שבנק ישראל מבצע עם התאגידים הבנקאיים המקומיים, מוצגות נטו: יתרת הדולרים שיתקבלו מהתאגידים הבנקאיים (מתורגמים לפי שער החליפין לתאריך המאזן) בניכוי יתרת השקלים שיימסרו לתאגידים הבנקאיים. ההצגה במאזן היא בהתאם ליתרה. יתרת חובה נטו, מוצגת בסעיף "נכסים אחרים", ואילו יתרת זכות נטו מוצגת בסעיף "התחייבויות אחרות". הכנסות הריבית בגין עסקאות אלו מוצגות בדוח רווח והפסד בסעיף "הוצאות ריבית לבנקים ולציבור".

(ב) אופציות רכישה ומכירה על שער החליפין של הדולר של ארה"ב ביחס לשקל החדש

יתרת האופציות לתאריך הדוח הכספי מוצגת בביאור 18 - "התחייבויות תלויות והתקשרויות מיוחדות".

ההוצאות שנוצרו בגין מימוש האופציות בתקופת הדוח וההוצאות הצפויות בגין מימושן בהתאם לשער היציג של הדולר לתאריך המאזן, בקיזוז ההכנסות מפרמיה על האופציות, מוצגות בסעיף "הכנסות פיננסיות אחרות מניירות ערך ומכשירים פיננסיים נגזרים". ההכנסות מפרמיה על האופציות נפרשות לאורך חיי האופציה בשיטת הקו הישר. ההכנסות מראש בגין הפרמיה, בתוספת ההוצאות שנצברו בגין ההפרש בין שער המימוש לשער היציג של הדולר לתאריך המאזן, כלולות בסעיף "התחייבויות אחרות".

(ג) מסירה עתידית של מילווה קצר מועד

יתרת ההתחייבות למסירה עתידית של מילווה קצר מועד לתאריך הדוח הכספי מוצגת במונחי הערך הנקוב (מחיר הפדיון) בביאור 18 - "התחייבויות תלויות והתקשרויות מיוחדות".

תקבולים על חשבון המילווה קצר המועד שיונפק בעתיד, מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות".

2. מכשירים פיננסיים נגזרים בפעילות מחוץ לישראל

(א) עסקות מכר חוזר ורכישה חוזרת

Reverse Repurchase Agreements (R. Repo), Repurchase Agreements (Repo)
יתרות של עסקות מכר חוזר ורכישה חוזרת מוצגות במאזן בסעיף "יתרות מטבע חוץ". בדוח הרווח וההפסד מוצגות תוצאות העסקאות בסעיף "הכנסות ריבית מיתרות מטבע חוץ".

(ב) עסקות החלף (swaps) בין מטבעות חוץ

העסקאות מוצגות נטו: היתרה של קבלת מטבע חוץ בעתיד (במטבע א'), בניכוי מסירת מטבע חוץ בעתיד (במטבע ב'). העסקאות מוצגות במאזן בסעיף "יתרות מטבע חוץ". בדוח רווח והפסד מוצגות תוצאות העסקאות בסעיף "הכנסות ריבית מיתרות מטבע חוץ".

(ג) עסקות עתידיות (futures)

יתרת החוזים העתידיים לתאריך הדוח הכספי, במחירי השוק, מוצגת בביאור 18 - "התחייבויות תלויות והתקשרויות מיוחדות". בדוח רווח והפסד נרשם השינוי בשער החוזים בסעיף "הכנסות פיננסיות אחרות מניירות ערך וממכשירים פיננסיים נגזרים".

יב. רווחים להעברה

על פי חוק בנק ישראל, התשי"ד-1954, על הבנק להעביר לממשלה את רווחיו הנקיים בתוך שישים יום מתום כל שנת עסקים שלו. כיוון שלבנק ישראל יתרת הפסד צבורה, הרווחים מקוזזים כנגדה ואינם מועברים לממשלה.

2. יתרות מטבע חוץ

ההרכב המטבעי של הסעיף, תואם את ההרכב המטבעי של היבוא ושל פירעון החובות של המשק. בכך בנק ישראל מצמצם את חשיפת כוח הקנייה של היתרות לשינויים בשער החליפין ומכסה במידה מסוימת את הסיכון המטבעי הכרוך בחוב החיצוני של המשק. (שיעורי התשואה על יתרות מטבע החוץ מוצגים בדברי ההסבר בלוח 4.)

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
2001	2002	2001	2002	
(מיליוני דולר)		(מיליוני ש"ח)		
20,401	21,279	90,091	100,798	ניירות ערך סחירים ¹
5,598	4,709	24,721	22,308	פיקדונות לזמן קצר
304	203	1,341	962	עו"ש
(3,122)	(2,522)	(13,786)	(11,945)	מכשירים פיננסיים נגזרים ²
23,181	23,669	102,367	112,123	סך הכול

(1) ניירות ערך סחירים מוצגים לפי שווי השוק. (ראו ביאור 1.ד.)

(2) מכשירים פיננסיים נגזרים מוצגים נטו: ההתחייבויות העתידיות במטבע חוץ בניכוי הנכסים העתידיים במטבע חוץ. (ראו ביאור 1.יא.)

3. קרן המטבע הבין-לאומית

היתרה בקרן המטבע הבין-לאומית (reserve tranche) כוללת את התשלום במטבע חוץ שהעבירה ישראל לקרן המטבע ומהווה חלק מהמיכסה (quota) שהוקצתה לישראל.

המיכסה בקרן המטבע הבין-לאומית

לכל מדינה החברה בקרן מוקצה מיכסה הקובעת את הבסיס לקשריה הפיננסיים והארגוניים עם הקרן. המיכסה קשורה למצבה הכלכלי של המדינה (ההכנסה הלאומית, היצוא, מאזן התשלומים, רמת הרזרבות) וקובעת את כוח ההצבעה של המדינה. חלק מהמיכסה מופקד בבנק המרכזי של המדינה בפיקדונות ובשטרות הצמודים ברובם ל-SDR, וחלק (המכונה ה-reserve tranche), מועבר לקרן במטבע חוץ וניתן למשיכה. עד שנת 1998 משכה ישראל את התשלום במטבע חוץ והעמידה כנגד משיכות אלו פיקדון שאינו נושא ריבית לזכות הקרן. ב-1999 הגדילה הקרן את סכומי ההשתתפות של המדינות החברות בה וזו של ישראל הוגדלה בכ-262 מיליוני SDR. התשלום במטבע חוץ בגין הגדלה זו, כ-66 מיליוני SDR, הופקד בקרן ולא נמשך.

תכנית העסקאות הפיננסיות של קרן המטבע הבין-לאומית (financial transaction plan)

באוקטובר 1999 הצטרפה ישראל לקבוצת המדינות המשתתפות במימון תכנית העסקאות הפיננסיות של הקרן-תכנית זו היא אחד המנגנונים שבאמצעותם מעמידה הקרן הלוואות במטבע חוץ למדינות החברות בה אשר נזקקות להלוואות.

ההשתתפות בתכנית מגדילה את יתרת ה-reserve tranche כנגד הקטנת הפיקדונות של הקרן בבנק ישראל. בשנת 2002 הוגדלה יתרה זו, בגין פעולות במסגרת התכנית, בכ-146.7 מיליוני SDR. (ב-2001 ב-67.4 מיליונים). החוזי ההלוואות מתחלקים בין המדינות שבהן יחס ה-reserve tranche למיכסה גבוה מהיחס הממוצע של כלל המדינות המשתתפות בתכנית.

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
2001	2002	2001	2002	
(מיליוני SDR)		(מיליוני שקלים)		
928	928	5,149	5,962	המיכסה בקרן המטבע הבין-לאומית
771	624	4,274	4,005	בניכוי ההתחייבות בגין המיכסה ¹
157	304	875	1,957	סך הכול²

(1) יתרת ההתחייבויות לקרן המטבע הבין-לאומית היא בשטרות ובפיקדונות.

(2) סכום ה-reserve tranche מעבר ל"סכום הבסיסי" נושא ריבית בשיעור שקובעת הקרן מפעם לפעם. ה"סכום הבסיסי" הקבוע הוא כ-33 מיליוני SDR. שיעור הריבית השנתי ל-31 בדצמבר 2002 הוא 1.9 אחוזים. (ב-31 בדצמבר 2001 – 2.2 אחוזים).

4. אשראי לממשלה

האשראי לממשלה מורכב ברובו ממקדמות ארוכות מועד. מקדמות אלו ניתנו לממשלה עד שנת 1988.

ליום 31 בדצמבר		
2001	2002	
(מיליוני שקלים)		
4,455	4,065	מקדמות ארוכות מועד ¹
913	830	צמודות ²
146	156	לא-צמודות ³
5,514	5,051	אשראי בגין קרנות דו-לאומיות
		סך הכול

(1) הריבית והפרשי ההצמדה על יתרת הקרן בגין כל שנה עומדים לפירעון ביום 31 בדצמבר של אותה שנה. הקרן עומדת לפירעון בתשלומים שנתיים, שהאחרון בהם יהיה בשנת 2012.

(2) אשראי זה צמוד לסל המטבעות הראשון. מתוכו 4,064 מיליוני שקלים נושאים ריבית של 8 אחוזים, צמודה לאותו סל. (ב-31 בדצמבר 2001 – 4,454 מיליוני שקלים).

(3) אשראי זה נושא ריבית בסיסית (prime) בתוספת 2 אחוזים. שיעור הריבית הממוצע בשנת 2002 היה 10.8 אחוזים. (בשנת 2001 – 10.7 אחוזים).

5. הלוואות

ליום 31 בדצמבר		
2001	2002	
(מיליוני שקלים)		
802	871	הלוואות מוניטריות ¹
5	2,135	הלוואות אחרות ²
807	3,006	סך הכול

* סווג מחדש.

(1) שיעור הריבית הממוצע על ההלוואות המוניטריות בשנת 2002 הוא 6.6 אחוזים. (בשנת 2001 – 6.5 אחוזים).
 שיעור הריבית הממוצע על ההלוואות המוניטריות ליום 31 בדצמבר 2002 הוא 8.7 אחוזים. (ב-31 בדצמבר 2001 – 3.5 אחוזים).
 (2) כולל סך של 2,067 מיליוני שקלים בגין ניצול של קו אשראי מיוחד (בסך כולל של 2,200 מיליוני שקלים), אשר הועמד לרשות ה"בנק לפיתוח התעשייה", כדי לאפשר את המשך פעילותו הסדירה לאחר שנקלע לקשיי נזילות. אשראי זה נושא ריבית בשיעור ריבית בנק ישראל בתוספת 3 אחוזים לשנה, והוא מובטח בשעבוד שוטף על מרבית נכסי ה"בנק לפיתוח התעשייה" לטובת בנק ישראל. בהתחשב במידע הרלבנטי המצוי בעת אישור דוחות כספיים אלה, אין זה בגדר הצפוי שלבנק ישראל ייגרם הפסד בגין אשראי זה.

6. ניירות ערך במטבע מקומי

הסעיף כולל ניירות ערך ממשלתיים סחירים, הצמודים למדד המחירים לצרכן הידוע בתאריך המאזן.

הניירות מוצגים לפי שווי השוק. (ראו ביאור 1.ד.1).

שיעור התשואה-לפדיון על תיק ניירות הערך במטבע מקומי ליום 31 בדצמבר 2002 הוא 4.9 אחוזים. הזמן הממוצע לפדיון של התיק הוא 4.0 שנים. (שיעור התשואה לפדיון ליום 31 בדצמבר 2001 הוא 3.0 אחוזים. הזמן הממוצע לפדיון של התיק הוא 4.5 שנים).

ליום 31 בדצמבר		
2001	2002	
(מיליוני שקלים)		
812	838	יתרת התקופה לפדיון
832	917	בתוך שנה
889	1,396	משנה עד שנתיים
1,366	223	משנתיים עד שלוש שנים
179	376	משלוש שנים עד ארבע שנים
772	1,057	מארבע שנים עד חמש שנים
1,840	1,198	מחמש שנים עד שבע שנים
		משבע שנים ומעלה
6,690	6,005	סך הכול

7. נכסים אחרים

הסעיף כולל בעיקר:

- א. השתתפות במוסדות כספיים בין-לאומיים. (ראו ביאור 1.ה.).
- ב. יתרת עסקות ההחלף (swaps) נטו בין השקל החדש לדולר של ארה"ב. (ראו ביאורים 1.א.1, 1.א.18).
- ג. הלוואות לעובדים.
- ד. בניינים וציוד, לאחר ניכוי פחת שנצבר. (ראו ביאור 1.1).

8. שטרי כסף ומעות במחזור

31 בדצמבר 2001		31 בדצמבר 2002		שטרי כסף במחזור
שקלים	כמות	שקלים	כמות	
(מיליונים)		(מיליונים)		
424	21	415	21	20 ש"ח
2,135	43	2,054	41	50 ש"ח
8,622	86	9,176	92	100 ש"ח
4,833	24	5,484	27	200 ש"ח
809	-	844	-	מעו"ת במחזור
31	-	31	-	אחר
4	-	5	-	מטבעות זיכרון
16,858		18,009		סך הכול

9. מוסדות כספיים בין-לאומיים

ליום 31 בדצמבר		זכויות משיכה מיוחדות שהוקצו ¹ התחייבויות למוסדות כספיים בין-לאומיים ²	סך הכול
2001	2002		
(מיליוני שקלים)			
593	685		
72	76		
665	761		

(1) "זכויות משיכה מיוחדות" (SDR - Special Drawing Rights) הן כספים שמדינות החברות בקרן המטבע הבין-לאומית התחייבו לרכוש מהקרן. קרן המטבע מקצה למדינות החברות בה זכויות משיכה מיוחדות באופן יחסי לגודל מיכסתן. למדינת ישראל הוקצו עד כה 106.4 מיליוני SDR.

(2) התחייבות בשטרות או בפיקדונות למוסדות הבאים: IDB; MIGA; EBRD; IDA; IBRD. (ראו ביאור 1.ה.).

10. פיקדונות הממשלה

פיקדונות הממשלה כוללים פיקדונות למימון הפעילות התקציבית של הממשלה ופיקדונות אחרים.

פיקדונות הממשלה למימון התקציב

הפיקדונות למימון התקציב מוגדרים כפיקדונות שהממשלה יכולה להשתמש בהם למימון פעילותה התקציבית והחוץ-תקציבית ולפיכך חל עליהם סעיף 45(ב) לחוק בנק ישראל, התשי"ד-1954. בפיקדונות אלו נרשמות תנועות כספיות הנובעות מפעילות תקציבית וחוץ-תקציבית של הממשלה בארץ ובחו"ל ותנועות כספיות עם בנק ישראל.

פיקדונות אחרים

הפיקדונות האחרים כוללים פיקדון לייצוב שערים ופיקדונות שונים במטבע חוץ. הפיקדון לייצוב שערים הוא תמורה לרכישות-במקור של ניירות ערך ממשלתיים על ידי בנק ישראל לשם ייצוב שערים בבורסה לניירות ערך בתל אביב. על פי סיכום עם משרד האוצר, הופקדה התמורה בפיקדון מיוחד לזכות הממשלה, ואיננה משמשת למימון הוצאות הממשלה. על פי פנייה ממשרד האוצר, הופסק בחודש ינואר 1993 ההסדר לרכישות-במקור לשם ייצוב שערים. פיקדון לייצוב השערים מופחת בהדרגה כנגד פדיון איגרות החוב שנרכשו בעבר לייצוב שערים. פדיון איגרות החוב יסתיים בשנת 2009.

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
2001	2002	2001	2002	
(מיליוני דולרים)		(מיליוני שקלים)		
		(14,951)	(12,400)	פיקדונות הממשלה למימון התקציב
				במטבע מקומי ¹
				במטבע חוץ
3,646	3,793	16,101	17,967	פיקדון בגין גיוס הון בערבות ממשלת ארה"ב ²
542	417	2,394	1,973	פיקדון סיוע כלכלי מממשלת ארה"ב ²
88	79	389	376	פיקדון שוטף
4,276	4,289	18,884	20,316	סך כל הפיקדונות במטבע חוץ
		3,933	7,916	סך כל פיקדונות הממשלה למימון התקציב
				פיקדונות אחרים
		201	180	פיקדון לייצוב שערים ¹
23	8	100	38	פיקדון אחר במטבע חוץ
		301	218	סך כל הפיקדונות האחרים
		25	18	הריבית שנצברה על פיקדונות הממשלה
		4,259	8,152	סך הכול

(1) על פיקדונות הממשלה במטבע מקומי נגבית (ביתרת חובה) או משולמת (ביתרת זכות) ריבית בגובה הריבית הבסיסית (prime). השיעור הממוצע של הריבית הבסיסית בשנת 2002 היה 8.4 אחוזים. (בשנת 2001 - 8.4 אחוזים).

(2) על פיקדונות הממשלה במטבע חוץ בגין גיוס הון בערבות ממשלת ארה"ב ובגין הסיוע הכלכלי מממשלת ארה"ב משולמת ריבית, בשיעור ריבית של שטרי אוצר אמריקאיים שמועד פדיונם הממוצע הוא 6 חודשים. שיעור הריבית ליום 31 בדצמבר 2002 - 1.3 אחוזים. (ביום 31 בדצמבר 2001 - 1.8 אחוזים). על יתרות חובה במטבע חוץ, נגבית ריבית בשיעור של ריבית זכות בחו"ל בתוספת 5 אחוזים.

11. פיקדון מילווה קצר מועד

חוק מילווה קצר מועד התשמ"ד-1984 מסמיך את הממשלה להנפיק איגרות חוב שיימכרו לבנק ישראל בלבד; הבנק ימכור אותן לציבור ויקנה אותן ממנו לצורך ויסות אמצעי התשלום במשק ולצורך מילוי תפקידיו. הממשלה אינה רשאית להשתמש בתמורת איגרות החוב שנמכרו לבנק ישראל, אלא לשם פירעון המילווה לפי חוק זה או לתשלום הריבית עליו. לפיכך, התמורה ממכירת מילווה קצר מועד לציבור ופעולות אחרות הקשורות במילווה קצר מועד, מנוהלות בחשבון המיועד לפעילויות אלו בלבד. פיקדון מילווה קצר מועד כולל ריבית שנצברה בסך 1,521 מיליוני שקלים. (בשנת 2001 - 1,356 מיליוני שקלים).

12. פיקדונות התאגידים הבנקאיים

א. פיקדונות לזמן קצוב במטבע מקומי

בנק ישראל מקבל מהתאגידים הבנקאיים פיקדונות לזמן קצוב בשקלים. הפיקדונות מתקבלים במכרז לתקופות של יום, שבוע וחודש. ביולי 2002 הופסקה הפעלתם של מכרזים לתקופה של חודש. פיקדונות אלו אינם משמשים נכס נזיל כנגד חובת הנזילות של התאגידים הבנקאיים.

ליום 31 בדצמבר		
2001	2002	
(מיליוני שקלים)		
12,000	14,500	פיקדונות יומיים
9,000	20,000	פיקדונות שבועיים
24,000	-	פיקדונות חודשיים ¹
45,000	34,500	סך הכול
62	33	ריבית שנצברה על הפיקדונות
45,062	34,533	סך הכול

(1) המכרז החודשי האחרון בוצע ב-20 ביוני 2002.

שיעור הריבית הממוצע על הפיקדונות לזמן קצוב בשנת 2002 - 7.0 אחוזים. (בשנת 2001 - 6.9 אחוזים).
שיעור הריבית הממוצע על יתרת הפיקדונות ליום 31 בדצמבר 2002 - 9.0 אחוזים. (ביום 31 בדצמבר 2001 - 4.7 אחוזים).

ב. פיקדונות אחרים

הפיקדונות האחרים של התאגידים הבנקאיים במטבע מקומי בבנק ישראל משמשים נכס נזיל כנגד פיקדונות תושבי ישראל במטבע ישראלי ובמטבע חוץ. חובת הנזילות נעה בין 0 ל-6 אחוזים, בהתאם לתקופת הפיקדון.

פיקדונות עו"ש במטבע חוץ (פמ"ח) משמשים נכס נזיל כנגד פיקדונות של תושבי חוץ במטבע חוץ.

פיקדונות נזילות משנית במטבע חוץ (נמ"ב) משמשים נכס נזיל כנגד פיקדונות תושבי ישראל ותושבי חוץ במטבע חוץ.

בדצמבר 2001 הייתה חובת הנזילות המשנית על פיקדונות הציבור במטבע חוץ בשיעור

של 10 אחוזים. לפחות מחצית הכספים הייתה צריכה להיות מופקדת בבנק ישראל והיתרה יכולה הייתה להיות מושקעת בחו"ל. בחודש אוגוסט 2002 הוחל בתהליך הפחתה של חובת הנזילות המשנית בשיעור של אחוז אחד לחודש עד לביטולה הצפוי בחודש מאי 2003. ההפחתה נעשית תוך שמירה על המגבלה לגבי הרכב ההשקעה. בסוף חודש דצמבר 2002 (חודש הנזילות ינואר 2003). עמדה חובת הנזילות על 5 אחוזים. בנק ישראל משלם על פיקדונות הנמ"ב ריבית הדומה לריבית הבין-בנקאית בחו"ל.

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
2001	2002	2001	2002	
(מיליוני דולרים)		(מיליוני שקלים)		
		8,381	8,667	פיקדונות עו"ש במטבע מקומי
				פיקדונות במטבע חוץ
				פיקדונות כנגד חובת הנזילות במטבע חוץ
				פמ"ח
135	149	598	708	נזילות משנית במטבע חוץ
1,957	862	8,640	4,082	
2,092	1,011	9,238	4,790	סך כל הפיקדונות כנגד חובת הנזילות
348	481	1,535	2,276	פיקדונות חופשיים
2,440	1,492	10,773	7,066	סך כל הפיקדונות במטבע חוץ
		19,154	15,733	סך הכול פיקדונות אחרים

(1) פיקדונות נזילות משנית במטבע חוץ כוללים ריבית שנצברה בסך 8.8 מיליוני שקלים. (בשנת 2001 - 36 מיליוני שקלים).

13. התחייבויות אחרות

- הסעיף כולל בעיקר:
- עתודות לפנסיה, לפיצויי פרישה ולחופשה לעובדים.
 - פיקדונות של הקרן הדו-לאומית למחקר ולפיתוח תעשייתי ארה"ב-ישראל ופיקדון של הקרן הדו-לאומית למדע ארה"ב-ישראל.
 - הוצאות צפויות בגין מימוש אופציות על שער החליפין של הדולר של ארה"ב ביחס לשקל החדש בניכוי הכנסות מראש.
 - זכאים שונים.
 - התחייבות בגין הוצאות הקשורות ב"בנק למסחר". (ראו ביאור 29).

14. חשבונות שיערוך

חשבונות השיערוך כוללים רווחים לא ממומשים משיערוך הפריטים הבאים (ראו גם ביאורים 1.ב., 1.ד., 1.ט.):

ליום 31 בדצמבר		
2001	2002	
(מיליוני שקלים)		
5,247	14,938	יתרות הנקובות במטבע חוץ
530	14	ניירות ערך סחירים במטבע מקומי
882	1,062	ניירות ערך סחירים במטבע חוץ
6,659	16,014	סך הכול

15. הון הבנק

ליום 31 בדצמבר		
2001	2002	
(מיליוני שקלים)		
60	60	הון מניות
260	260	קרן שמורה
320	320	סך הכול

16. יתרת הפסד

על פי חוק בנק ישראל, התשי"ד-1954, על הבנק להעביר את רווחיו הנקיים לממשלה בתוך שישים יום מתום כל שנת עסקים שלו. הפסדים של הבנק נצברים בסעיף זה והם יקוזזו מרווחים עתידיים.

ליום 31 בדצמבר		
2001*	2002	
(מיליוני שקלים)		
(15,966)	(15,077)	יתרת הפסד מהשנה הקודמת
889	1,716	רווח מהשנה השוטפת
(15,077)	(13,361)	סך כל ההפסדים

* סוג מחדש.

יתרת חשבון זהות העיתוי אשר הוצגה בשנים קודמות כניכוי מיתרת ההפסד, סווגה מחדש ומוצגת כסעיף נפרד במאזן.

17. נכסים והתחייבויות לפי בסיסי הצמדה

ליום 31 בדצמבר 2001*			ליום 31 בדצמבר 2002			נכסים
במטבע מקומי	במטבע חוזן	במטבע פריטים	במטבע מקומי	במטבע חוזן	במטבע פריטים	
סך הכול			סך הכול			
(מיליוני שקלים)			(מיליוני שקלים)			
102,367	102,367		112,123	112,123		יתרות מטבע חוזן ¹
875	875		1,957	1,957		יתרה בקרן המטבע הבין-לאומית
5,514	4,601	913	5,051	4,221	830	אשראי לממשלה ²
807	5	802	3,006	3	3,003	הלוואות*
6,690		6,690	6,005		6,005	ניירות ערך במטבע מקומי ³
658	238	6,198	544	246	6,648	נכסים אחרים ^{4,5}
116,911	238	114,046	128,686	246	124,952	סך כל הנכסים
		2,627			3,488	התחייבויות
16,858		16,858	18,009		18,009	שטרי כסף ומעות במחזור
665		665	761		761	מוסדות כספיים בין-לאומיים
4,259	19,011	(14,752)	8,152	20,376	(12,224)	פיקדונות הממשלה
35,031		35,031	43,762		43,762	פיקדון מילווה קצר מועד
64,216	10,773	53,443	50,266	7,066	43,200	פיקדונות התאגידים הבנקאיים
2,972	159	2,813	3,406	183	3,223	התחייבויות אחרות ⁴
1,008		1,008	1,357		1,357	זהות העיתוי
6,659	882	5,777	16,014	1,062	14,952	חשבונות שיערוך
(14,757)	(14,757)		(13,041)	(13,041)		הון הבנק
116,911	(14,757)	31,490	128,686	(13,041)	29,448	סך כל ההתחייבויות
-	14,995	82,556	-	13,287	95,504	עודף הנכסים (ההתחייבויות)
		(97,551)			(108,791)	

* סוג מחדש.

- (1) יתרות מטבע החוזן כוללות 1,740 מיליוני שקלים הצמודים למדד המחירים לצרכן של ארה"ב. (ב-31 בדצמבר 2001 - 3,064 מיליוני שקלים).
- (2) האשראי לממשלה במטבע חוזן כולל מקדמות ארוכות מועד בסך 4,065 מיליוני שקלים הנקובים בשקלים וצמודים לשער החליפין של סל המטבעות הראשון. (ב-31 בדצמבר 2001 - 4,455 מיליוני שקלים).
- (3) ניירות הערך במטבע מקומי צמודים למדד המחירים לצרכן.

- (4) ההתחייבויות האחרות במטבע מקומי כוללות 9 מיליוני שקלים הנובעים מההוצאות הצפויות מממוש אופציות על שער החליפין של הדולר של ארה"ב ביחס לשקל החדש. (ב-31 בדצמבר 2001 - 25 מיליוני שקלים).

- (5) עסקות ההחלף בין השקל החדש לדולר של ארה"ב מוצגות במאזן נטו בהתאם ליתרה. (ראו ביאור 1. יא.1א).
- בלוח זה מוצגים הדולרים-לקבל בטור "במטבע חוזן" (ב-31 בדצמבר 2002 - 6,632 מיליוני שקלים, ב-31 בדצמבר 2001 - 6,182 מיליוני שקלים) והשקלים-לשלם בטור "במטבע מקומי" (ב-31 בדצמבר 2002 - 6,565 מיליוני שקלים, ב-31 בדצמבר 2001 - 5,977 מיליוני שקלים), ולכן יש בסעיפים אלו יתרות שליליות.

18. התחייבויות תלויות והתקשרויות מיוחדות

31 בדצמבר		
2001*	2002	
(מיליוני שקלים)		
1 התחייבויות תלויות¹		
1.1 אשראי תעודות וערבויות בגין יבוא ויצוא של הממשלה		
47	9	1.1.1 אשראי תעודות
57	282	1.1.2 ערבויות
1.2 התחייבויות תלויות אחרות		
3,543	3,826	התחייבות לתשלום על פי דרישה ממוסדות כספיים בין-לאומיים
2 התקשרויות מיוחדות		
2.1 מכשירים פיננסיים נגזרים בפעילות בישראל		
2.1.1 עסקות החלף (currency swaps) עם התאגידים הבנקאיים המקומיים		
6,182	6,632	קבלת דולרים בעתיד מהבנקים ²
5,977	6,565	מסירת שקלים בעתיד לבנקים ³
1,148	1,208	2.1.2 אופציות רכישה על שער החליפין של הדולר ביחס לשקל
574	592	2.1.3 אופציות מכירה על שער החליפין של הדולר ביחס לשקל
600	640	2.1.4 מסירה עתידית של מילווה קצר מועד (במונחי מחיר פדיון)
2.2 מכשירים פיננסיים נגזרים בפעילות מחוץ לישראל		
2.2.1 עסקות החלף (currency swaps) וחוזי אקדמה במטבע חוץ (forwards)		
1,082	883	קבלת מטבע חוץ בעתיד
1,070	882	מסירת מטבע חוץ בעתיד
2.2.2 עסקות מכר חוזר, Repurchase Agreements (Repo) ורכישה חוזרת (R. Repo) Reverse Repurchase Agreements		
18,294	15,645	מכר חוזר (Repo)
4,512	3,703	רכישה חוזרת (R. Repo)
2.2.3 עסקאות עתידיות (Futures)		
2,736	2,365	התחייבות למכור
452	1,575	התחייבות לקנות
2.3 דמי השתתפות במוסדות כספיים בין-לאומיים		
46	44	שטרם הגיע מועד תשלום

* סווג מחדש

(1) כנגד בנק ישראל תלויות מספר תביעות. בגין תביעות אלו לא נכללה כל הפרשה בספרי הבנק, משום שעל פי הערכת הבנק סיכוי התביעות להתקבל קלוש.

(2) יתרת חוזי ההחלף לתאריך המאזן - 1,400 מיליוני דולרים. (אשתקד - 1,400 מיליוני דולרים).

(3) כולל ריבית שנצברה לתאריך המאזן בסך 23 מיליוני שקלים. (אשתקד - 8 מיליוני שקלים).

19. הכנסות ריבית מיתרות מטבע חוץ

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2001	2002	
(מיליוני שקלים)		
3,621	3,478	ניירות ערך סחירים ¹
585	330	פיקדונות לזמן קצר
30	15	עו"ש
(346)	(51)	מכשירים פיננסיים נגזרים ²
3,890	3,772	סך הכול

(1) ההכנסות מריבית כוללות הפרשי הצמדה והפחתות פרמיה וניכיון.
(2) הכנסות (הוצאות) ריבית בגין מכשירים פיננסיים נגזרים מוצגות בנטו.

20. הכנסות ריבית מהלוואות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2001	2002	
(מיליוני שקלים)		
51	56	מהלוואות מוניטריות
-	65	מהלוואות אחרות ¹
51	121	סך הכול

* סווג מחדש.

(1) הסכום נובע בעיקר מהריבית בגין האשראי שניתן ל"בנק לפיתוח התעשייה". (ראו ביאור 5.)

21. הכנסות ריבית מהממשלה¹

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2001	2002	
(מיליוני שקלים)		
385	718	ממקדמות ארוכות מועד
106	98	צמודות
63	65	לא-צמודות
882	514	מקרנות דו-לאומיות
523	790	מפיקדונות הממשלה ²
1,959	2,185	סך הכול

(1) ההכנסות מריבית כוללות הפרשי הצמדה והפחתות פרמיה וניכיון.

(2) ראו ביאור 10.

22. הכנסות ריבית אחרות

הסעיף כולל הכנסות ריבית מקרן המטבע הבין-לאומית.

23. הוצאות ריבית לבנקים ולציבור

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2001	2002	
(מיליוני שקלים)		
		במטבע מקומי
3,219	2,321	פיקדונות לזמן קצוב במטבע מקומי
170	343	עסקות החלף
2,328	2,407	פיקדון מלווה קצר מועד
4	4	פיקדונות בנקים
		במטבע חוץ
416	163	פיקדונות בנקים
6,137	5,238	סך הכול

24. הוצאות ריבית לממשלה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2001	2002	
(מיליוני שקלים)		
20	17	בגין פיקדונות במטבע מקומי ¹
687	365	בגין פיקדונות במטבע חוץ
707	382	סך הכול

(1) הוצאות הריבית לממשלה במטבע מקומי הן בגין פיקדון לייצוב שער. (ראו ביאור 10).

25. הוצאות ריבית אחרות

הסעיף כולל בעיקר הוצאות ריבית בגין:

א. מוסדות כספיים בין-לאומיים.

ב. פיקדונות של הקרן הדו-לאומית למחקר ולפיתוח תעשייתי ארה"ב-ישראל ופיקדון של הקרן הדו-לאומית למדע ארה"ב-ישראל.

26. הכנסות פיננסיות אחרות - מניירות ערך וממכשירים פיננסיים נגזרים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2002	*2001	
(מיליוני שקלים)		
		ניירות ערך ¹
2,040	2,470	במטבע חוץ
(67)	-	במטבע ישראלי
		מכשירים פיננסיים נגזרים ²
(175)	(85)	במטבע חוץ
(51)	5	במטבע ישראלי
1,747	2,390	סך הכול

* סווג מחדש.

(1) הכנסות (הוצאות) ממכירת ניירות ערך וכן הוצאות מירידת ערכם של ניירות ערך בסוף שנה. (ראו ביאור 1.ד.).

(2) ראו ביאור 1.יא.

27. הכנסות פיננסיות אחרות - שונות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2002	*2001	
(מיליוני שקלים)		
26	3	במטבע מקומי
14	20	במטבע חוץ
40	23	סך הכול

* סווג מחדש.

28. הוצאות מינהלה וכלליות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2001	2002	
(מיליוני שקלים)		
488	496	שכר וכלליות ¹
223	191	הפרשות לזכויות עובדים
711	687	סך הכול

(1) הסעיף כולל תשלומי שכר לעובדים, פנסיה לגימלאים והוצאות כלליות.

29. הוצאות אחרות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2001	2002	
(מיליוני שקלים)		
-	350	ערבות לבנק למסחר ¹
-	(27)	חובות מסופקים ²
-	323	סך הכול

(1) בחודש אפריל 2002 התגלתה מעילה ב"בנק למסחר", בעקבותיה נמצא הבנק בתהליך פירוק על פי צו בית המשפט. בנק ישראל, באישור הממשלה, נתן ערבות למפקדים ב"בנק למסחר" שאינם "בעלי עניין" ואינם קשורים במעילה. לפיקדונות קטנים מ-4 מיליוני שקלים נתן הבנק ערבות מלאה. לפקדונות גדולים מסכום זה, נתן הבנק ערבות מלאה ל-4 מיליוני שקלים בלבד וערבות בשיעור של 95 אחוזים ליתרת הפיקדון.

לפי ההערכות בעת חתימת דוחות כספיים אלו, ההוצאות של בנק ישראל בגין ה"בנק למסחר" יסתכמו ב-350 מיליוני שקלים. עד 31 בדצמבר 2002 שולמו על חשבון הערבות האמורה כ-100 מיליוני שקלים.

(2) עדכון ההפרשה לחובות מסופקים בגין "בנק צפון אמריקה".